ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Надія Світлична (1936–2006): педагогічна місія в еміграції як ціннісний вибір

(до 90-річчя від дня народження)

Олександр Міхно

PEDAGOGICAL MUSEUM of UKRAINE

PEDAGOGICAL MUSEUM of UKRAINE

PEDAGOGICAL MUSEUM of UKRAINE

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Надія Світлична (крайня зліва) вступає до Пласту, Нью-Йорк, червень 1979 р.

Емблема пластового куреня Верховинки

З сином Іваном, Гантер, літо 1979 р.

Надія – голос свободи / упоряд. О. Лодзинська, Н. Єсипенко, Г. Почверук ; вступ. стаття Б. Гориня. Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2024. 268 с.

ЗАКОРДОННЕ
ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ
ГЕЛЬСІНСЬКОЇ
ГРУПИ

ВІСНИК РЕПРЕСІЙ В УКРАЇНІ

ВИПУСК І-3
1980

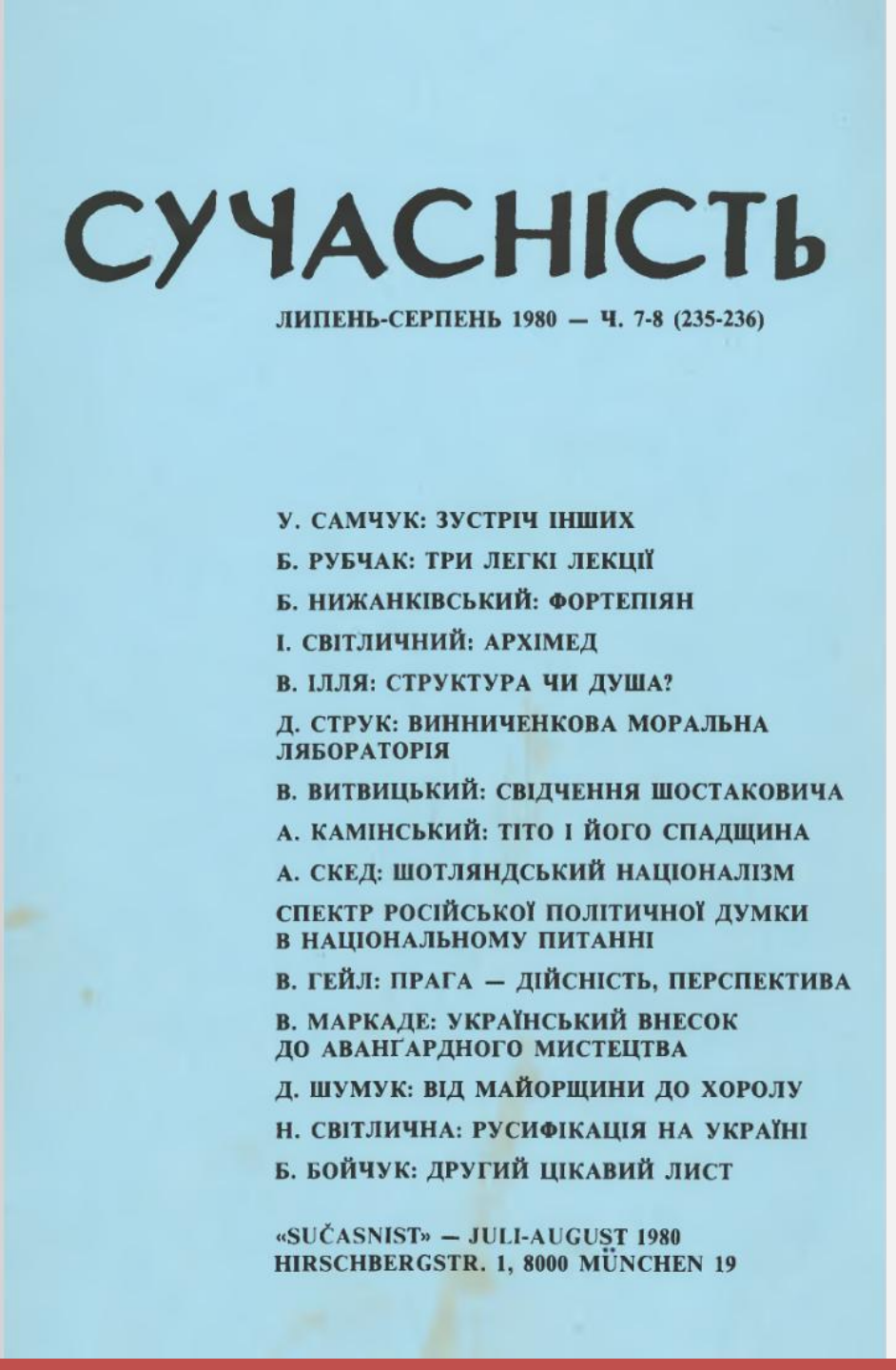
ПЕДАГОГІЧНИЙ
МУЗЕЙ
УКРАЇНИ

Надія Світлична у редакції «Радіо Свобода», 1988 р.

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Надія – голос свободи / упоряд. О. Лодзинська, Н. Єсипенко, Г. Почверук ; вступ. стаття Б. Гориня. Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2024. 268 с.

СУЧАСНІСТЬ

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ 1980 — Ч. 7-8 (235-236)

У. САМЧУК: ЗУСТРІЧ ІНШИХ
Б. РУБЧАК: ТРИ ЛЕГКІ ЛЕКЦІЇ
Б. НИЖАНКІВСЬКИЙ: ФОРТЕПІЯН
І. СВІТЛИЧНИЙ: АРХІМЕД
В. ІЛЛЯ: СТРУКТУРА ЧИ ДУША?
Д. СТРУК: ВИННИЧЕНКОВА МОРАЛЬНА ЛЯБОРАТОРІЯ
В. ВИТВИЦЬКИЙ: СВІДЧЕННЯ ШОСТАКОВИЧА
А. КАМІНСЬКИЙ: ТІТО І ЙОГО СПАДЩИНА
А. СКЕД: ШОТЛЯНДСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ
СПЕКТР РОСІЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПИТАННІ
В. ГЕЙЛ: ПРАГА — ДІЙСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВА
В. МАРКАДЕ: УКРАЇНСЬКИЙ ВНЕСОК ДО АВАНГАРДНОГО МИСТЕЦТВА
Д. ШУМУК: ВІД МАЙОРЩИНИ ДО ХОРОЛУ
Н. СВІТЛИЧНА: РУСИФІКАЦІЯ НА УКРАЇНІ
Б. БОЙЧУК: ДРУГИЙ ЦІКАВИЙ ЛИСТ

«SUČASNIST» — JULI-AUGUST 1980
HIRSCHBERGSTR. 1, 8000 MÜNCHEN 19

Політика русифікації на Україні*

Надія Світлична

Україна — найбільша після Російської Федерації республіка Радянського Союзу. Виходячи з радянського законодавства та пропаґандивних офіційних запевнень про дружбу і рівноправність народів Радянського Союзу, українцям мала б бути ґарантована поряд з іншими свободами національна незалежність, забезпечені умови вільного розвитку своєї культури.

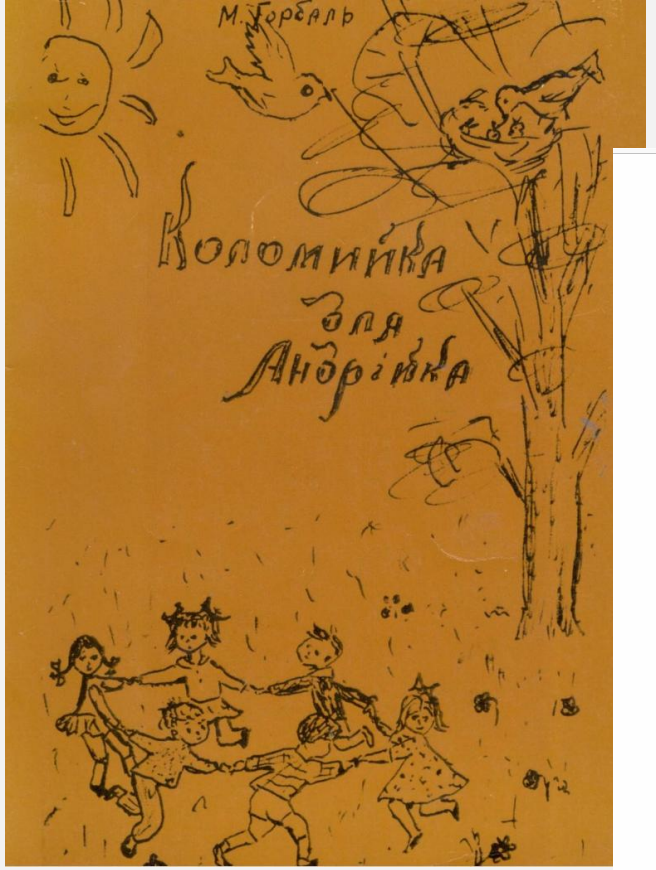
Але справді, Україна після Білоруси перебуває в найбільш приреченому стані щодо асиміляції, тобто національного знищення. Використовуючи 300-річний досвід перебування більшої частини України на периферійному становищі в складі Російської імперії, новітня Радянська імперія веде щодо України й інших неросійських народів витончену політику гноблення, роздмухування міжнаціональної ворожнечі, штучно накидаючи різним націям почуття "радянського" патріотизму, створюючи фашистський міт про винятковість, вищість усього радянського і нещадно розправляючися з будь-якими виявами національного патріотизму. Безпідставне ототожнення понять "російський" і "радянський", "Росія" і "Радянський Союз" виробляє комплекс неповноцінности, меншевартости всіх неросійських народів та дезинформує світову громадськість про співвідношення націй у Радянському Союзі. Створивши духовний вакуум для *всіх* народів, радянська партократична система витворює специфічні проблеми для кожної нації.

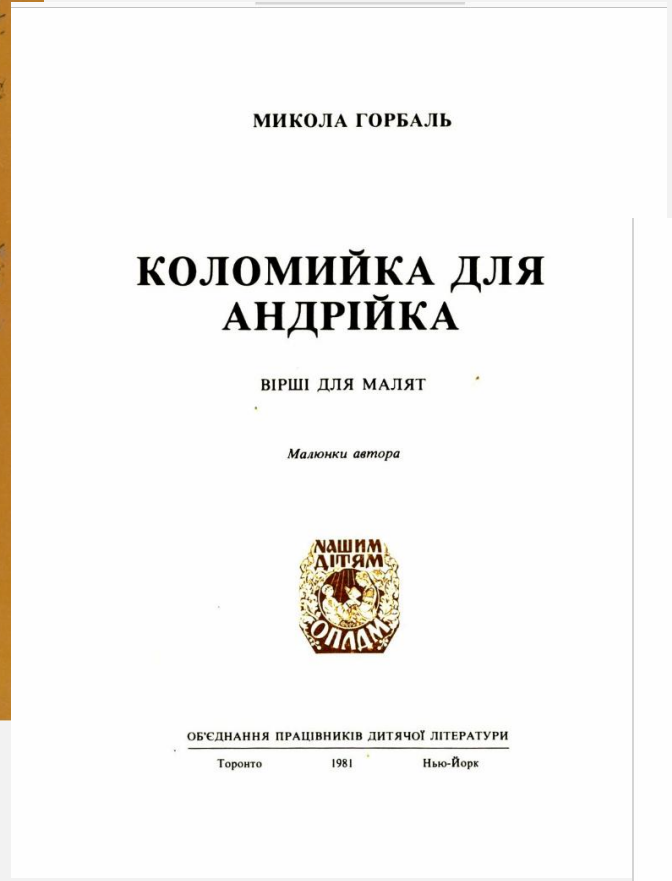
Обминувши проблеми, спільні для всіх народів Радянського Союзу (відсутність будь-яких демократичних свобод, тотальна атеїзація й алькоголізація суспільства, виховання загарбницьких, мілітаристських настроїв населення тощо), я зупинюся на специфічній, одній з основних проблем українського народу — питанні про загрозу національної смерти засобами русифікації, про національну дискримінацію українців. Звичайно, я не зможу тут повно висвітлити й арґументувати це питання, але хочу бодай звернути увагу до важливости й нагальности проблеми денаціо-

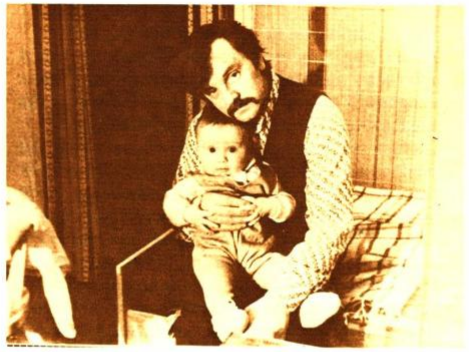
* Свідчення 29 квітня ц. р. перед Гельсінкською комісією при Конґресі Сполучених Штатів Америки, яку очолюють сенатор Клейборн Пелл і конґресмен Данте Фасел.

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Світлична Н. Політика русифікації на Україні. Сучасність (Мюнхен). 1980. Ч. 7–8 (235-236). Рік видання двадцятий. С. 233–238.

Любому синочкові в День виповнення йому двох рочків від тата.

селище Ольшанське 1980

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Надія Світлична

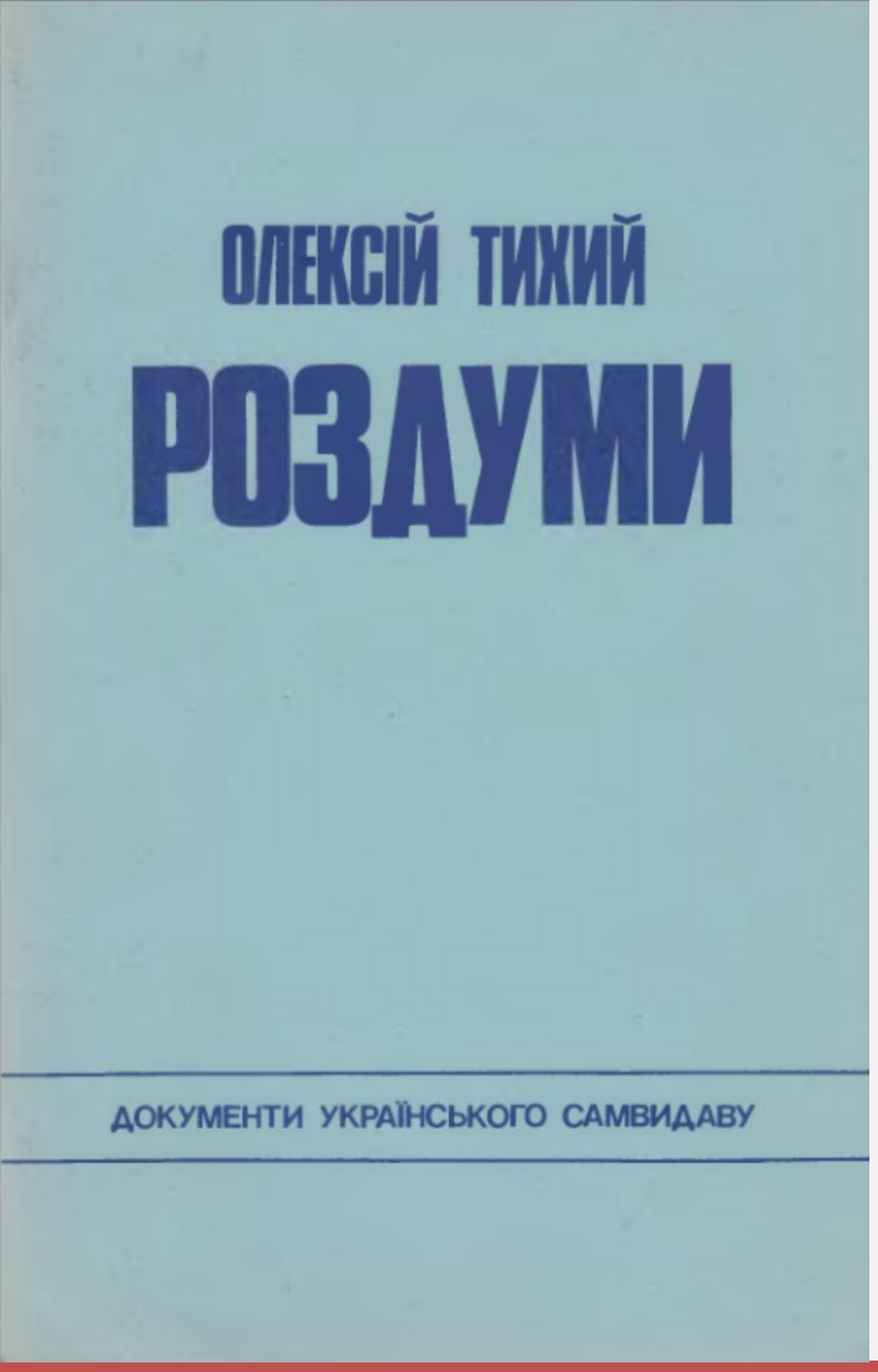
Діти, ця книжечка — незвичайна. Усі ці вірші написав Микола Горбаль для свого сина Андрійка в неволі, у в'язниці. Там-таки він і розмалював її крадькома від сторожі.

Андрійкові щойно минуло два рочки, і він ще пам'ятає, як його «тато лагодив ліфти». Може, ще пам'ятає Андрійко, як тато співав йому, маленькому, пісні, адже тато — композитор і поет. А може, про це Андрійко довідається аж тоді, коли виросте великий. Тоді він дізнається й про те, що їхній рід — лемки.

Лемківщина — родюча гілка крислатого і могутнього українського дерева. Колись ту гілку живцем відламали й розкидали по світу, щоб від неї й сліду не лишилося. Та понівечене батьківське дерево прихистило рештки галузки, прикрило від палючого сонця, захистило від злого вітру. І галузка не всохла, а пустила корінці, поєднавшися з коренями своїх побратимів, та несподівано задзвеніла лемківською піснею свого свіжого листочка — Миколи Горбаля. Багаторічна неволя не в'ялить його.

Прочитайте цю книжечку, і ваша уява понесе вас за дощовою хмаркою на рідну землю ваших родичів — до стародавнього Києва над Дніпром.

Світлична Н. Переднє слово // Горбаль М. Коломийка для Андрійка : вірші для малят / малюнки автора. — Торонто ; Нью-Йорк : Об'єднання працівників дитячої літератури «Нашим дітям», 1981. — С. 4.

ЄРЕТИК ОЛЕКСА ТИХИЙ

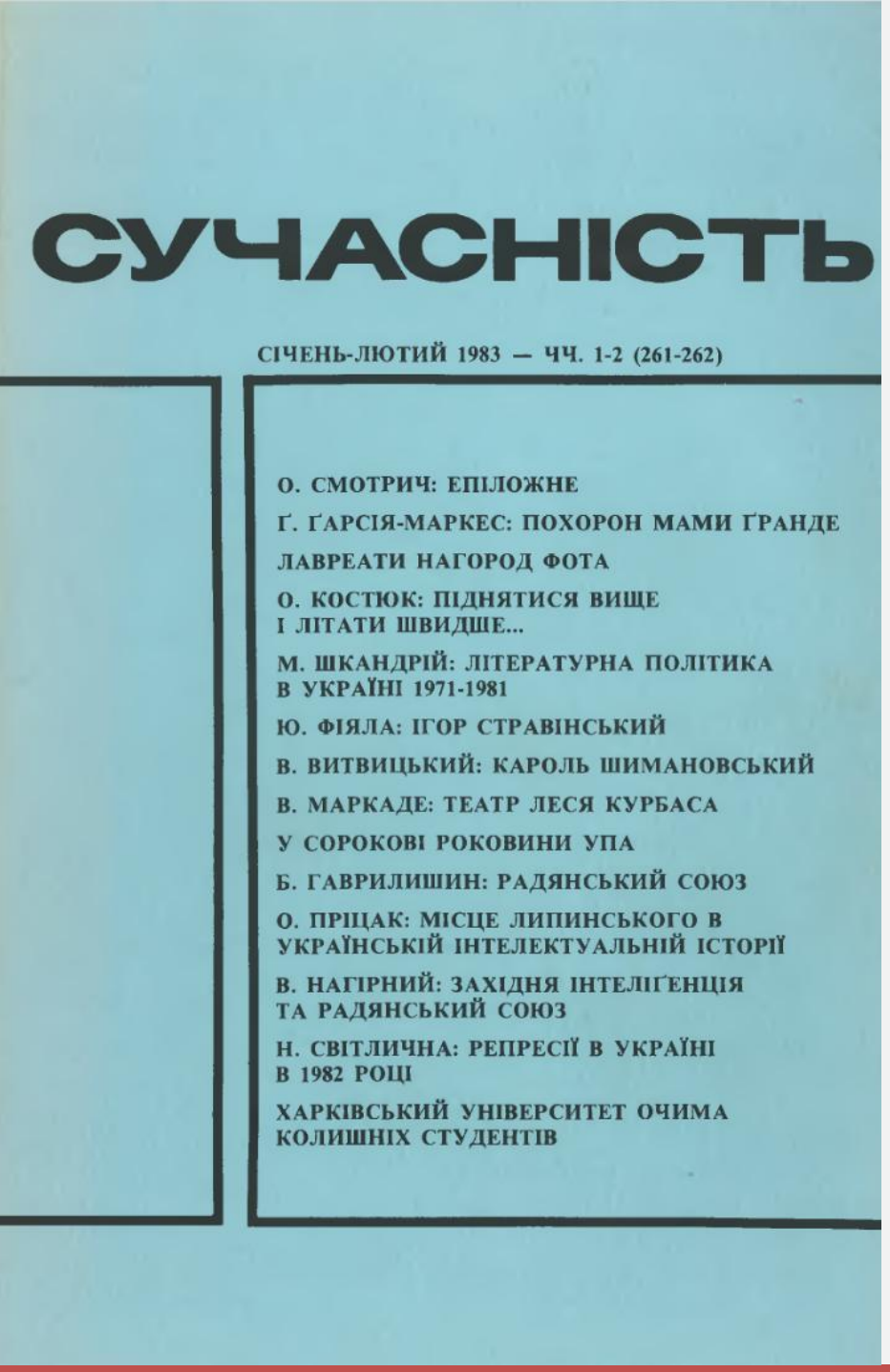
Олексій Іванович ТИХИЙ — сільський учитель з Донеччини, з того закутка України, в якому дотепер ще є місця, де шелестить тирса і бодай у топонімічних назвах зберігся відгоміи князівських походів та битв із половцями.

«Нині Донецька область належить до суверенної національної держави робітників і селян — Української РСР, — пише Олекса Тихий у своїх «Роздумах про українську мову та культуру в Донецькій області». Далі в тих «Роздумах» читаємо: — Чи можна говорити про рівноправність двох мільйонів українців, понад ста тисяч греків, десятків тисяч білорусів, євреїв, татар та інших національностей у нашій області, якщо вони змушені зрікатись рідної мови, національних традицій, обрядів тощо? Рівні права на зарплату, ресторан чи магазин — це ж ще не рівноправність».

Олекса Тихий став першою жертвою погрому Гельсінкської Групи. Чому саме його обрали на цю ролю, хіба він був найактивніший у Групі? Мені здається, найголовніше, чого охоронці порядку прагнули досягти цим арештом і судом — це якнайбільше ізолювати перший процес над гельсінкцями, провести його під акомпаньямент обивательської роздратованости, з якою приспане сумління сприймає будь-який вияв живої думки. Саме така атмосфера панувала в Дружківці наприкінці червня 1977 року, коли там судили Тихого і Руденка. Арешт Тихого був — хай і штучний, натягнутим — а все ж приводом, щоб знаного в Києві активіста, популярного письменника Миколу Руденка теж судити вдалині від родини і друзів як «подільника» Олексія Тихого.

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Світлична Н. Єретик Олекса Тихий. Олексій І. Тихий. Роздуми. Збірник статтей, документів, спогадів. Упорядкував О.Зінкевич. Балтимор – Торонто: Українське видавництво «Смолоскип» ім. В.Симоненка, 1982. С. 71–74.

НАДІЯ СВІТЛИЧНА (1953-1958)

Моє навчання в університеті почалося в переламний рік історії радянської держави — в рік смерти Сталіна. Цю подію я сприймала як особисту і всенародну трагедію. Я була тоді довірливим підлітком, життя сприймала таким, як його зображали твори соціялістичного реалізму з обов'язкової шкільної програми. А що улюблена вчителька, викладач української літератури Ганна Антонівна Дяченко мало не кожну лекцію закінчувала здравицею мудрому вчителеві і вождеві, то не дивно, що сльози, які ми зовсім не символічно проливали за Сталіном, були по-дитячому щирі.

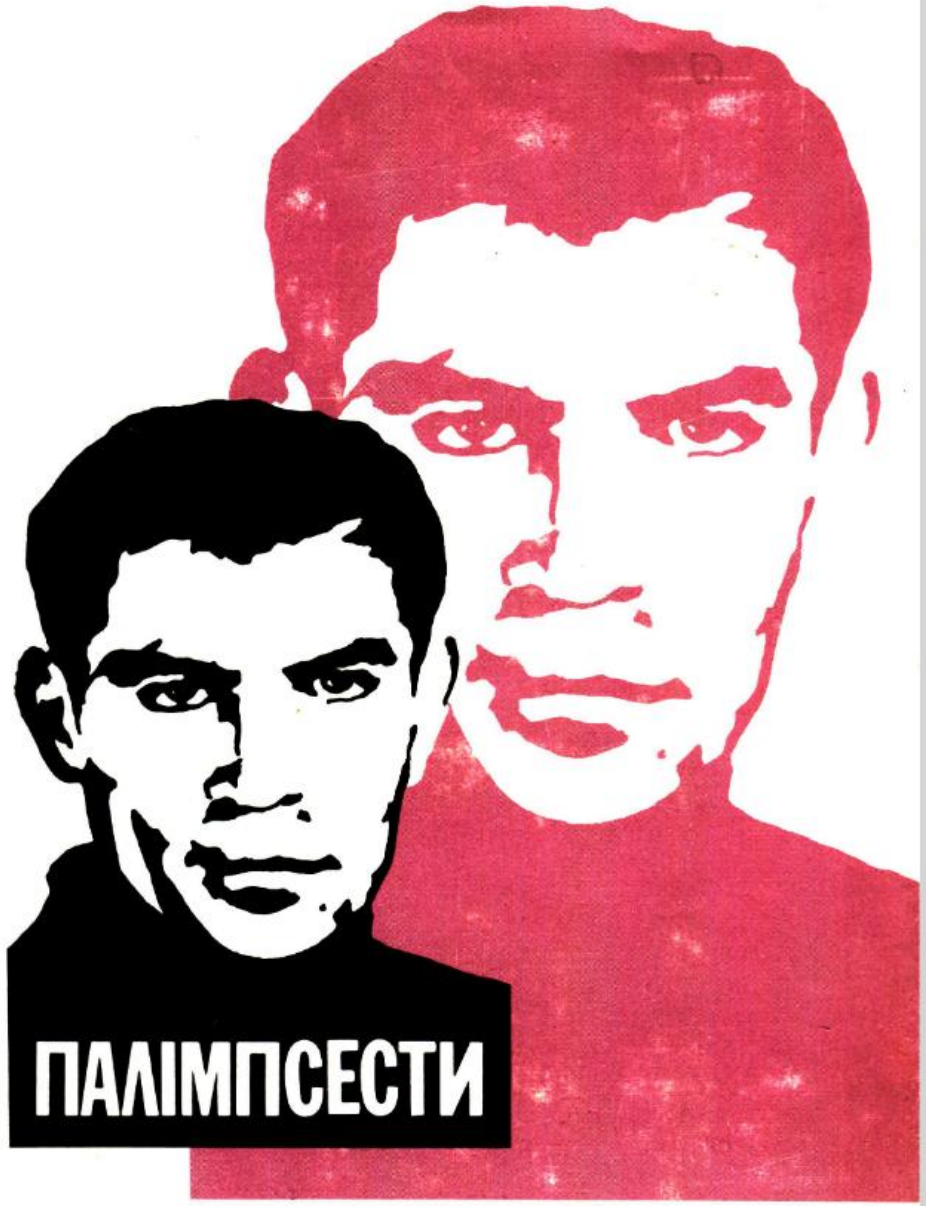
Забігаючи наперед, розповім, що востаннє я відвідала Ганну Антонівну, на той час пенсіонерку, яку замінив у школі її син Леонід Павлович, восени 1964 року, коли я приїхала додому з Києва і привезла з собою магнетофон із записами віршів Василя Симоненка в авторському виконанні. Пізніше, не маючи змоги написати їй довшого листа, я надіслала якусь листівку і, вибачаючись, процитувала Симоненка: "дні занадто куці та малі: ще не всі чорти живуть на небі — ходить їх до біса по землі". За кілька років, знайомлячися зі своєю справою після закінчення слідства в КҐБ, я натрапила на протокол допиту Дяченко, яка принесла до КҐБ мою давню листівку і переконувала слідчого, що процитований вірш не я написала і що, напевно, я впала жертвою якоїсь релігійної секти.

Фактично Ганна Антонівна обрала для мене шлях після закінчення школи. Мені не хотілося тоді нічого конкретного: майже однакове захоплення викликали мрії про театральний інститут, як і про шоферські курси. Трохи серйозніше приваблювало бібліотекарство, але вчителька не радила йти до бібліотечного інституту, мотивуючи тим, що це — вузька спеціяльність. Вона наполегливо намовляла вчитися на філологічному факультеті Харківського університету,— може, ще й тому, що саме цей факультет рік перед тим закінчили мій брат Іван та її син Леонід.

Конкурси того року були несамовито великі. Одначе, система пільг мала досить широкий діяпазон: найбільше "допомагали" своїм дітям батьки, які загинули під час Великої Вітчизняної війни (так офіційно іменують в СРСР останню війну проти німців), після них — інваліди першої групи, потім — другої, далі — всілякі інші інваліди. Мій батько належав до цієї останньої категорії — він був інвалід праці. Тому, навіть набравши максимальне число балів (п'ятірки — найвищий бал з усіх предметів на вступних іспитах), я не мала великих надій на щасливий квиток у тій льотерії, бо, відсу-

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Світлична Н. Харківський університет очима колишніх студентів (1953-1958). Сучасність. 1983. Ч. 1-2. С. 287-292.

ВІД УПОРЯДНИКА

Одинадцятитомовий «Словник української мови» дає таке тлумачення слова *палімпсест:* "Старовинний рукопис, звичайно пергаментний, з якого стерто попередній текст і на його місці написано новий" (т. 6. Київ: "Наукова думка", 1975, ст. 30).

Доля Стусової збірки «Палімпсести» так само, як і доля її автора, — незвичайно яскрава і трагічна. У цій книжці, яку нам пощастило зібрати і підготувати до друку, — лише якась частка віршів, написаних в означений період: 1971-1979 рр. Решта застрягла в густому ситі постійних конфіскацій в автора-зека та в його друзів — теж почасти зеків.

Дослідники Стуса пізніше, можливо, визбирають із розкиданих свідчень його сучасників і з його листів (якщо такі збереглися) бодай такі відомості, за якими можна буде визначити обсяг втраченої частини цієї книги, писаної в неймовірно тяжких для творчости умовах. Уже тепер ми маємо кілька таких свідчень: спогади М. Хейфеца «Украинские силуэты» (В-во "Сучасність", 1983, ст. 7-100); публіцистика самого Василя Стуса (див., наприклад, його звернення до ПЕН-Клюбу 11 серпня 1976 р. — зб. «Погром в Україні 1972-1979» у серії "Зошити українського самвидаву" В-ва "Сучасність", 1980, ст. 49-50). Із згадуваних кількох сот перекладів Ґете, Рільке, Бодлера та ін. дотепер майже нічого не віднайдено; чотири переклади, опубліковані в зб. «Свіча в свічаді» (В-во "Сучасність", 1977) — мізерна частка порівняно із втраченим (див. *PS*, ст. 15-16).

І все ж перед вами збірка, велика не тільки змістом,

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Світлична, Н. Від упорядника. Стус В. Палімпсести. Вірші 1971-1979 років; упоряд. Н.Світлична. Нью-Йорк : Сучасність, 1986. С. 5–14.

Педагогічний досвід Надії Світличної в еміграції як орієнтир сьогодення

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Основні ідеї:

- **Освіта в умовах невизначеності** → простір ціннісного вибору
- **Збереження ідентичності** → потребує активної дії
- **Форми педагогічної діяльності:**
  - Безпосереднє спілкування
  - Публіцистика
  - Медіа
- **Педагогічна місія** = поєднання культури, науки і освіти

Досвід Надії Світличної сьогодні → **не сторінка минулого, а актуальна відповідь на сучасні виклики**

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Дякую за увагу!

Олександр Міхно

amihno@ukr.net